

LA APA MORTILOR

Dan Alexe (n. 1961) este scriitor, lingvist, cineast și jurnalist. A realizat filme documentare în Cecenia, Afganistan, Pakistan, Kosovo și Asia Centrală. În România, a făcut parte – împreună cu Dan Petrescu, Luca Pițu, Alexandru Călinescu, Sorin Antohi, Liviu Antonesei – din așa-numitul „grup de la Iași“, care în anii '80 a căutat să facă o opoziție culturală structurată regimului comunist. A părăsit România în 1988, în momentul publicării în revista *Agora* de la Washington a piesei sale de teatru *Rămăieni*, despre ravagiile protocronismului. A participat la filmul documentar *Dezastrul roșu* (Belgia, 1988), care denunța regimul lui Ceaușescu. Stabilît în Belgia, a colaborat, ca ziarist *freelance*, cu BBC și Europa Liberă, iar ulterior cu publicațiile grupului german WAZ. A trăit lungi perioade în Caucaz, Balcani sau Afganistan, unde a predat jurnalismul; a cunoscut războaiele din Cecenia și Bosnia și a făcut un film despre cântărețul mistic pakistanez Nusrat Fateh Ali Khan. Specializat în islamul mistic contemporan, a participat la volumul colectiv *Géopolitique du Caucase* (Ed. La Découverte, Paris, 1996) cu capitolul despre islamul cecen și cel nord-caucazian. Dan Alexe are un masterat în istoria civilizațiilor de la École des Hautes Études en Sciences Sociales din Paris. A studiat limbile iraniene în Afganistan și Asia Centrală, precum și pe cele din Caucaz, în special gruzina, cecena și limbile din Daghestan. Filmul său *Howling for God / Iubiții Domnului*, despre dervii din Balcani, care practică un foarte violent ritual de yoga islamică, a obținut Premiul Criticii Internaționale la Festivalul din Amsterdam (1998) și Premiul Ministerului Francez al Culturii la Festivalul Musée de l'Homme (Paris, 1998). Cu același film a participat la festivalurile de la Cannes și Hollywood (1999). I s-a decernat Marele Premiu al Musée de l'Homme pentru *Cabal in Kabul* (2007), film despre ultimii evrei din Afganistan, urmat în același an de cele mai mari distincții la festivalurile Flahertiana din Rusia (Moscova și Perm, 2007), Astra (Sibiu, 2007) și de Premiul Publicului la Nyon (Elveția, 2008). A publicat teatru în volumul îngrijit de Luca Pițu, *Lumea ca spoială și împovărare* (Editura Opera Magna, Iași, 2012), povestiri (*Miros de roșcată amară și alte povestiri scandaloase*, Humanitas, 2014, 2024; *În punctul lui rebbe G.*, Polirom, 2016), eseuri pe teme lingvistice și culturale (*Dacopatia și alte rătăcirii românești*, Humanitas, 2015, ed. a II-a revăzută și adăugită, 2021; *Babel. La început a fost Cuvântul*, Humanitas, 2022; *De-a dacii și romanii. O introducere în istoria limbii și etnogenezei românilor*, Humanitas, 2023) și un roman (*Pantere parfumate*, Polirom, 2017). Blogul său, Dan Alexe's Flea Market (<https://cabalinka-bul.com>), este foarte urmărit în mediile culturale din România.

DAN ALEXE

**LA APA
MORTILOR**
,

HUMANITAS

Redactor: Andreea Niță
Coperta: Angela Rotaru
Tehnoredactor: Manuela Măxineanu
DTP: Iuliana Constantinescu, Veronica Dinu

Tipărit la Master Print Super Offset

© HUMANITAS, 2025

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
Alexe, Dan
La apa morților / Dan Alexe. –
București: Humanitas, 2025
ISBN 978-973-50-9002-9
821.135.1

EDITURA HUMANITAS
Piața Presei Libere 1, 013701 București, România
tel. 021/408 83 50, fax 021/408 83 51
www.humanitas.ro

Comenzi online: www.libhumanitas.ro
Comenzi prin e-mail: vanzari@libhumanitas.ro
Comenzi telefonice: 0723 684 194

PARTEA I
SATUL

Sfârcurile Mântuitorului

Din sfârcurile întărite ale lui Isus a țâșnit ateismul meu de-o viață.

Prima mea revelație de copil a fost că Hristosul are țâțe, sfârcuri aureolate, tari și țepene atunci când El suferă, iar goliciunea lor dureroasă m-a oprit totdeauna să alunec spre vreo credință, oricare ar fi aceea.

Căci Isus are sfârcuri, da, precum o muiere, țâțe inutile, nelăptoase, plămădite, am decis atunci pe loc, doar pentru sex, iar pe icoana aceea din biserica satului i le vedeam țepene. Sfârcuri mici, dure, ridicate ca din plăcere, deși chipul Lui arăta că suferă, ba chiar părea cam bleg, însă știam că asta e din vina pictorului.

Copilul din mine nu simțise până atunci vreo legătură între misterioasa sexualitate ce pătrunde totul și care apoi n-a încetat să mă obsedeze și, împletite armonios cu ea, spaima morții și durerea nervilor dezgoliți și jupuiți. Tata nu mi-a vorbit niciodată despre sex. Poate părea ciudat că încep cu asta atunci când vreau să-l evoc, însă chestiunea sexului, a erotismului, a relațiilor afective sau genitale era un câmp lăsat cu totul deoparte în România acelor vremuri, nu doar în familia noastră, ci în întreaga societate, dacă o putem numi așa. Lucru cu atât mai straniu, cu cât comunismul nu era prud și pudic decât la suprafață. Sexul

premarital n-a fost niciodată o mare problemă pe la noi și prea puțin se punea preț pe virginitate. Era acceptat ca venind de la sine că numai țăranii cei mai înapoiați insistă pe ficțiunea absenței sexului înainte de căsătorie. Nu se vorbea însă, nu se pomenea deloc asta, căci eram cu toții presupuși a fi caști prin definiție.

Îmi figuram fantasmagoric sexul femeii și nu știam că e jilav sau că se umezește din dorință. Imaginea m-ar fi scârbit, cum am fost dezgustat prima oară când un băiat din sat, Titi, care, deși era mai mare, îmi devenise discipol, m-a informat, doct și cu multe amănunte, că sărutul se efectuează prin introducerea limbii în gura celuiilalt. Mi s-a părut o operațiune foarte complicată și lipsită de sens, șarm și utilitate.

La fel, când același băiat, sluțit de coșuri, mi s-a laudat că mersese cu o fată la cinema în îndepărtatul oraș Buzău și că s-au sărutat în întunericul sălii – „ne-am mozolit“, mi-a spus el și: „i-am băgat mâna-n chiloți“ – am fost neplăcut surprins, m-am gândit imediat că ea va fi suferit de la așa intruziune medicală și de la mâna lui grosolană. „Ce umilință!“ am exclamat în gând, jurându-mi să iubesc întotdeauna doar romantic.

Remarcasem icoana cu sfârcurile Hristosului în altarul bisericii din sat, în Rămăieni, și rămăsesem împietrit în fața ei, spre satisfacția bunicului Bazan, care tocmai desprăfuia amvonul și care a putut crede o clipită că, iată, deodată și în sfârșit găsisem și eu credința.

Bunicul Bazan era țărcovnic, un „civil“ al credinței, foarte pios și devotat, el fiind cel care întreținea biserica; de altfel fără el n-ar fi funcționat nimic acolo. De la el am învățat să trag clopotele și să bat toaca. Cunosco codurile ritmice și azi: cum se trage tocsinul la morți, sau chemarea prin toacă la slujbă. Datorită lui, aș fi putut să devin toboșar rock. Sau torționar în armata americană, la Guantánamo, într-atât de rapid mă pricep și acum să bat cu ciocanele ritmuri diferite

pe o placă de lemn, cum era toaca bisericii satului. Popa Nifon nu-l plătea, funcția nefiind oficială, dar bunicul Bazan ducea acasă prescuri, vin și colivă. De mic am cunoscut vinul, iar prescura muiată în cupa de împărțășanie ar fi și azi un deliciu.

Femeia lui, bunica Rada, avea genunchii umflați, reumatici și degetele deformate de ceea ce știam deja că se numea „artroză“. Muncea însă foarte mult, din zori până seara, și mă uimea să văd cu câtă dexteritate aduna din drumul satului, cu mâinile ei strâmbate ca niște gheare, balegile proaspete lăsate de vite, pe care fie le pune la uscat, rezultând un combustibil plăcut mirositor pentru soba cu plită pe care gătea, fie amesteca balega cu paie și lut, obținând o pastă cu care ungea pe dinafară zidurile căsuței lor, ea explicându-mi în cuvinte puține că ieșea de acolo un chirpici izolant foarte bun.

Spre adolescență, am decis s-o învăț literele. S-au lipit de ea doar primele câteva, deoarece i le predam în ordinea alfabetului și fără metodă, dar chiar și așa se împăuna și devenea foarte mândră când reușea să le identifice, A și B mai ales, ușor de recunoscut, într-un ziar sau pe coperta vreunei cărți. Cum însă rămânea analfabetă, nereprezentând un pericol domestic strategic, bunicul Bazan obișnuia să pitească banii, bancnotele, în Biblie, pe care ea n-ar fi atins-o în veci. „Carte sfântă“ spunea, cu teamă, căci și ea era la fel de pioasă ca el.

Pe bunicul, de „Bazan“ îl știa toată lumea, cu porecla de „Bazan“ îl invocă țăranii și acum, la decenii după dezinvoltarea sa moarte. Fusese primul om care, cândva pe la al Doilea Război Mondial, ținuse un *Bazar* în Rămăieni, primul magazin cu de toate al satului, întâia băcănie, înainte de colectivizare. Nimeni nu-și mai amintea cum erau încondeiate literele firmei: BAZAR, cert e că toată țărănimea sudoripară citise (pronunțând probabil lent și bălos): BazaN. De la firma rău citită a bazarului, dispărută de generații, îi rămăsese

porecla Bazan și, copil deja, mă fascina acest exemplu de evoluție a limbilor prin pronunțare stălcită, cum de pildă italienii zic *cocodrillo* la crocodil, sau cum alți țărani numeau *caloriferul* văzut de ei la oraș: „calu-de-fier“.

Bunicul Bazan nu remarcase însă niciodată sfârcurile lui Isus. Mi-a mărturisit totuși, când i-am atras atenția, că aveam acolo o problemă teologică reală și că trebuia să cerem opinia luminată a părintelui Nifon, care după slujbă, pășind spre casă, se oprea cel mai adesea să bea la noi în curte cu tata și cu milițianul Abajuru.

„Alcooluri“

Părintele Nifon, acum... Vinul din biserică, alcool, crâșma satului aflată chiar în fața școlii și toată lumea amețită în permanență. Așa îl văd, în curte, mereu pe jumătate beat, pe tata, Pande, învățător (pe-atunci nu se spunea încă, pretențios, „dascăl“) la școala cătunului nostru neasfaltat și fără electricitate din miezul Bărăganului, membru de partid, ca și mama, Tamara, crezând în comunism așa cum bunicul Bazan credea în sfârcurile lui Isus, tata bând în curte la masa cu mușama împreună cu menționatul popă Nifon, vecinul nostru, apoi primarul satului, Curuț, urmat de milițianul Abajuru (poreclit așa pentru că avea un cap mare și rotund, ca o învelitoare de lampă veche) și veterinarul Decebal, fiul popii, un slăbănog înalt, cu ochelari groși și o devorantă pasiune pentru testicule porcine. El era și soțul Marceliei, suplinitoare la istorie. Altfel zis: la noi în curte bea ritualic toată protipendada obștii, nobiliimea comunistă a satului.

Se adunau zilnic, de obicei spre seară, cu treburile sfârșite, când încheiau cu școala, primăria și cooperativa agricolă și începeau, chibzuit și cu foarte multă râvnă, să bea vinul direct din găleata de sub masă, din care scoteau și turnau în

pahare cu ibricul, sub vița-de-vie a boltei mult prea îndepărtate de convingerile definitive oferite de partid și comunism, de preceptele decise de sus pentru ei, învățături ce rămăneau incontestabile, cum este și religia.

Pe drumul desfundat al satului, țăranii treceau cu căruțele, car după car stivuite cu saci de îngrășămintă chimice furate de la fabrica din Buzău unde lucrau mai toți ca navetiști, chimicale turnate apoi cu nemiluita peste plante, otrăvind ogoarele și pânda freatică.

— O să crească mai repede! se bucurau, în duhoarea de gaz sarin care plutea peste sat. „Borhot“ îi ziceau, însă erau doar șroturi chimice cu care ei „fertilizau“ răsăturile și câmpurile.

Iar eu perfecționam, șlefuiindu-l în cap, un scenariu în care chimicalele s-ar fi amestecat cu gunoiul de grajd, producând o deflagrație ce ar fi șters și nimicit satul, făcând să duhnească tot Bărăganul a Armaghedon de farmacie de țară, explozia întinzându-se până departe, la „apa morților“.

„Apa morților“ era linia tremurătoare a orizontului, la capătul lanurilor de tutun și floarea-soarelui, „apa morților“ îmi spusese bunicul Bazan când mă scosese odată la câmp, arătându-mi cum se ondula departe firul orizontului, tremurând lent ca un râu de aburi prin care mi se părea că întrevăd forme mișcătoare de satane minuscule și vicioase.

Așa am învățat prima oară că vorbele pot avea mai multe sensuri, când odată bunicul m-a luat cu el la câmp, mergând să-și lucreze bucata de pământ, unde putea fi găsit oricând nu se afla în biserică, iar pentru că mă plictiseam și l-am întrebat cât o să mai stăm acolo, mi-a răspuns: „Cam un ceas“, și m-a traversat atunci spaima că vom rămâne în plictisul ăla al câmpului până când limbile vor fi făcut turul unui cadran întreg, ca imediat să-mi dau seama că pentru el „un ceas“ însemna „o oră“.

Zăceam pe spate în iarbă, printre păpădii, cercetând cerul fără nori și încasând în piept senzația aceea de amețală, care te face să simți că de fapt te afli lipit precar pe plafonul unei

săli cosmice, cu un hău albăstrui deschis hămesit sub tine și că te poți oricând desprinde, căzând la infinit în azurul căscat hăpăitor. Întins pe spate, mă imaginam prăbușindu-mă aspirat printre lumi în coliziune, iar alteori îmi închipuiam că universul nostru este doar un atom în pântecul unui gigant galactic, care la rândul lui... și așa mai departe... Sau mă forțam să percep ritmuri ascunse ieșind din sol prin mine, visând că universul e modelat pe ondulațiuni de muzică africană.

În sat, în Rămăieni, alcoolul era tot un fel de apă a morților, pe care o torni în tine și care te roade pe dinăuntru, apă moartă. Tata mi-a dat puține sfaturi prețioase, deseori confuze, însă unul extrem de solid și pe care aveam să-l urmez în viață: într-un maraton al machelii, niciodată să nu bei alcooluri mai slabe după ce-ai tras în tine orori tari. Orice amestec poate fi neutralizat doar dacă se merge crescendo în tărie. Se ascunde o mare știință și disciplină acolo, mai ales atunci când ajungi să bei fără plăcere, doar pentru a menține ritmul. Băutul autentic este un soi de asceză, o „delectare morocănoasă“.

Acolo, în copilăria mea din satul Rămăieni, în mijlocul Bărăganului, înconjurat de apa morților, cum numeau ei linia orizontului, tremurătoare ca vaporii de țuică fiartă ai „cazanului“ satului, acolo aveam să strâng înțelepciunea și tehnicile de supraviețuire care m-au făcut, decenii mai târziu, să apreciez la justa lui valoare cel mai pertinent comentariu despre alcool pe care l-am auzit vreodată: de la un chelner în Paris, la o terasă lângă Gare du Nord, chelner care mă examina din spate, pe când citeam o carte despre masacrul de la Srebrenița. Mi-a zis, turnându-mi vin din carafa abia începută:

— *Monsieur*, am citit undeva că războaiele astea din Balcani sunt războaie între țărani. Păi ascultați-mă pe mine, că și eu vin de la țară: dacă sunt războaie de țărani, păi atunci sunt războaie între alcoolici! Așa înțelegem totul: masacrele, mutilările, incendiile, violurile!

Topografie: Satu-Nou

Casa noastră era protejată celest, pitită fiind între cea a popii Nifon și curtea bisericii, cu micul ei cimitir acoperit de iarbă. Acolo calculasem eu că se încrucișau *cardo* și *decumanus*, centrul lumii, ca în planul și arhitectura așezărilor romane antice. Acolo, în curtea bisericii, ne jucam, tăvălindu-ne printre cruci și mâncând biluțele verzi care creșteau ca niște protuberanțe dintr-o anumită iarbă numită „pâinea-popii“, și tot acolo deturnam eu copiii de țărani din Rămăieni de la dreapta credință creștină.

Șezând pe-o cruce de piatră prăvălită și ținându-i vrăjiți împrejur, le explicam cum bicicleta mea e poleită cu aur și le predicam ateismul radical, folosind argumente simple, pe înțelesul lor. Le-am vorbit despre sfârcurile lui Isus, dar le-am mai spus, cu vorbe încă amatoricești, și că blasfemia este doar o ocazie de a-ți exersa creativ retorica, căci, iată, Dumnezeu nu ne trăsnește dacă-i luăm numele în răspăr.

Mă ajuta în ateism și faptul că de pe-atunci am urât bisericile cu acoperiș de tablă, cum era cea din satul nostru, cu clopotnița ei falică unde bunicul Bazan bătea toaca. Acolo unde, în poze vechi, vezi biserici cu frumoase acoperișuri din țigle înnegrite, au venit azi popi tineri cu creier kitsch care și-au băgat Dumnezeu sub tablă. Oriunde mergi la țară privirea ți-e acum rănită de biserici și turle tuguiate care puteau fi frumoase dacă n-ar fi acoperite de tinichea orbitoare.

Tabla e hidoasă, însă țărani, care deja în copilăria mea nu mai aveau nici un simț arhitectural, își acoperă casele cu metal. Tabla ține vara o căldură sufocantă în pod, iar iarna sporește frigul din casă. Țigla de pe atunci o știam protectoare și frumoasă și se învechea elegant, dar hai să zicem că țărani sunt sărăntoci, însă bisericile? Cum pui tu tablă pe casa Domnului, păi crucea Hristosului tău era din

Cuprins

PARTEA I. SATUL

Sfârcurile Mântuitorului	7
„Alcooluri“	10
Topografie: Satu-Nou	13
Ritualul scuipării icoanelor	14
Puțină antropologie	15
Tata și comunismul	22
Copilul Lazăr	27
Mama.	29
Tata	33
Abajuru	42
Picioarele murdare	49
Orgii cu femei despuiate.	53
Seara nedreptăților.	54
Olimpiada nedreptăților.	62
Încă un pom de Crăciun.	68
Cine-a spintecat bicicleta?	70
Ancheta	72
Copiii subumani din Satu-Nou.	77
TV și Apollo 11.	79
Morala din televizor.	84

PARTEA A II-A. INTERREGNUM

Regatul (sau, alternativ, imperiul) lui Burdi-Han	93
Eșecul ademenirii Monei în Burdi-Han.	97
Peisaj biblic în Burdi-Han.	102
Prima abordare a Logosului	106
Caii cu parfum	109
<i>Ramayana</i> și mandala universului	114
Norul african	123
Pionieri și disciplină militară la Năvodari.	127
Lamia și primul amor eșuat	131
Dezastrul imperial	137
Siria, sexul și casetofonul	139
Fuduliile	145
Pușa și viermii din Lună	148
„Taică-tu o să moară“	154
„Frecvența adjectivelor în opera lui Sadoveanu“	156
Marcela în ghețarie.	158
Azilul de noapte	162
Uniforma care mă pândea	169
Africa și inima tenebrelor	173
Plocoanele	181
Ciroza	182
Un alt dezastru imperial	190

PARTEA A III-A. ORAȘUL

Povestiri de făcut să plângă copiii.	193
Orașul	198
Din nou Lamia și o nouă traumă	201
Păpădie, regele din Simileasca.	202
Zen și arta blufului pe motocicletă	205

Francezii și lumea din cărți	209
Miță	216
Cireșii din Buzău	225
<i>Rock-drill de los cantares</i>	230
Cimentul și refuzul psihanalizei	232
Cafeaua cu cardamom de la „aniversară“	235
„Frumoasa lumii“	241
Spitalul	262
Drăgaica și esența răului	269
Recuperarea dosarelor	279
Eliberarea	281